

Perusteellinen katsaus matkailun etiikkaan

FENNELL, DAVID A. (2006). *Tourism ethics*. 404 s. Channel View, Clevedon.

Maailman suurimmaksi elinkeinoksi arvioitua matkailua pidetään jopa alueiden pelastajana, mutta alan kehittymiseen liittyy myös monia ekologisia ja sosiokulttuurisia ongelmia. Ne eivät koske pelkästään heikommin kehittyneitä maita, vaan koko elinkeinoa maailmanlaajuisesti. Matkailun ja sen aiheuttamien ympäristöhaittojen kasvaessa eettisten ongelmien tiedostamisesta ja hallitsemisesta on tullut entistä tärkeämpää. Matkailuntutkija David Fennell syventyy näihin teemoihin perusteellisesti. Fennellin mukaan erityisesti teoreettinen tieto eettisistä ongelmista on yhä puutteellista, vaikka matkailun ekologisia, sosiokulttuurisia ja taloudellisia vaikutuksia on tutkittu jo pitkään. Matkailun etiikkaa koskeva tutkimus lisääntyi vasta 1990-luvun puolivälissä. Fennellin mielestä matkailun kriittisestä ajattelusta puuttuu edelleen voimakas eettinen tarkastelu, ja hän pyrkii paikkaamaan

tätä puutetta. Aikaisemmin Fennell on tutkinut ekoturismia, ja kirjassa onkin useita kiinnostavia esimerkkejä luontomatkailusta.

Teoksessa on vahva teoreettinen perusta. Ajankohtaiset matkailun ongelmat kytetään moraalisiin teorioihin ja käsitteisiin. Lukuisat esimerkit ja niiden yhdistäminen teoriaan ovatkin kirjan parasta antia. Fennell tarkastelee aihettaan hyödyntämällä runsaasti esimerkiksi biologian, psykologian, antropologian ja filosofian tutkimuksia moraalista.

Kirja jakautuu kahteentoista lukuun, joissa edetään vähitellen kohti matkailuelinkeinoa ja sen eettisiä ongelmia. Fennell lähtee liikkeelle ihmisen käyttäytymisen perusteista tarkastelemalla ihmistä biologisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta. Hänen mukaansa eettistä käyttäytymistä ohjaavat sekä geneettiset että kulttuuriset tekijät. Fennell pyrkii näin ymmärtämään oikeaksi tai vääräksi luokiteltua käyttäytymistä ja etiikan merkitystä ihmisen toiminnassa. Seuraavissa luvuissa hän esittelee etiikan teorioita

ja filosofisia käsitteitä antiikin ajalta lähtien ja tarkastelee niiden soveltamista esimerkiksi oikeudenmukaisuuden ja vastuullisuuden käsitteisiin.

Viidennessä ja kuudennessa luvussa Fennell käsittelee taloudellista ja poliittista toimintaa ennen ja nyt. Hän perehtyy elinkeinotoiminnan etiikkaan ja vastuullisuuteen ja täydentää tekstiä kiinnostavilla esimerkeillä matkailusta. Koska matkailussa tavoitellaan taloudellista hyötyä siinä missä muissakin elinkeinoissa, kaupallisen toiminnan perusteiden käsittely on tarpeellinen lisä. Seuraavaksi Fennell syventyy monipuolisesti ihmisen ja luonnon suhteeseen ja ympäristöetiikkaan. Hän arvioi matkailuelinkeinoa – osittain myös ekoturismia – välinpitämättömyydestä luonnonympäristöä kohtaan.

Kirjan kiinnostavinta antia matkailun tutkijalle ovat viisi viimeistä lukua, jotka painottuvat selvimmin matkailuun. Ensin Fennell käsittelee eettisen toiminnan käsitteitä ja tarkastelutapoja matkailun näkökulmasta ja arvioi kriittisesti matkailun ohjaamiseksi laadittuja eettisiä ohjeita. Teksti palvelee myös näiden ohjeiden laatijoita, sillä Fennell esittelee ohjeiden laatimisprosessin. Moraalisen päätöksenteon malleja ja menetelmiä kirjoittaja soveltaa käytännön esimerkkeihin. Seksiturismiin, ekoturismiin, majoituksen, ateriat, juomat ja viihteen kokonaispakettina tarjoaviin *all inclusive* -hotelleihin, pyhiinvaellusmatkailuun, vapaaehtoisturismiin ja ris-teilymatkailuun liittyvät esimerkit ovat mielenkiintoista luettavaa, vaikka ne eivät koske läheisesti matkailua Suomessa. Tapaustutkimusten analysointi osoittaa, että eettinen päätöksenteko voi perustua useisiin malleihin. Fennell korostaa, että muidenkin kuin filosofien osallistuminen ongelmien ratkaisuun on tärkeää.

Teoksen lopuksi Fennell tarjoaa matkailun eettisten kysymysten tarkastelun perustaksi teoreettisen viite-kehäksen, jota voidaan hyödyntää paitsi tutkimuksessa

myös matkailun suunnittelussa ja kehittämisessä. Hämmötelma perustuu kirjan avaintemoihin. *Mikrotason vuorovaikutussuhteilla* Fennell viittaa turistien, isäntien ja palveluntarjoajien kohtaamisiin, joihin sisältyvää ennakkoluuloisuutta jokainen voi vähentää ystävällisillä eleillä ja käytöksellä. *Makrotason vuorovaikutussuhteilla* Fennell puolestaan tarkoittaa laajempia matkailuelinkeinon kehitystä ohjaavia tekijöitä, joissa eettiset näkökohdat täytyy ottaa huomioon. Lisäksi Fennell korostaa ihmisen luonteen biologista ja yhteiskuntatieteellistä tunteista sekä monitieteistä tietoa matkailusta ongelmien ratkaisemisessa. Fennellin mukaan tätä lähestymistapaa hyödyntämällä voidaan tuottaa ja levittää uutta eettistä tietoa matkailusta.

Tourism ethics soveltuu kaikille eettisistä kysymyksistä kiinnostuneille, sillä varsinkaan kirjan alussa etiikan tarkastelu ei kohdistu pelkästään matkailuun. 400-sivui- nen teos on varsin perusteellinen ja kiitettävän kriittinen. Tosin joillekin matkailukysymyksistä kiinnostuneille saattaa olla puuduttavaa lukea ihmisen käyttäytymisen perusteista. Paikoitellen teosta olisi voinut tiivistää, mutta toisaalta Fennellin selittävä kirjoitustyyli ja lukuisat esimerkit parantavat tekstin luettavuutta.

Suomessa etiikkaa on käsitelty matkailun opetuksessa vähän. Kuten Fennellkin korostaa, eettiset näkökohdat tulisi sisällyttää koulutukseen, jotta ne otettaisiin huomioon kaikessa matkailua koskevassa päätöksenteossa. Fennell tarjoaa muutamia vinkkejä opetuksen kehittämiseen. Aihepiirinsä vuoksi toivoisin teoksen kiinnostavan myös matkailun kehittäjiä ja päätöksentekijöitä.

RIIKKA PUHAKKA

*Thule-instituutti,
Oulun yliopisto*